

Lexikon des Mittelalters. Redaktion: Dr. Liselotte Lutz, Dr. Joyce M. McLellan, Ulrich Mattejiet, Frank Weyrich, Dr. Gloria Widhalm. Lieferung 1: Aachen – Ägypten. München, Artemis Verlag, 1977. DM/SFr. 32,- pro Lieferung (gælder kun ved subscription, indtil 1. bind er helt udkommet).

Det af humanisterne etablerede begreb »middelalderen« lever et sejt liv. Nu er også på europæisk basis tiden moden for det, man i Skandinavien allerede gik i gang med i 1950'erne ved *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*, den nu tilendeførte encyklopedi over en forskergenerations viden om og syn på nordisk middelalder. Den generation, der kommer til orde i *Lexikon des Mittelalters*, er dybt påvirket af middelalderstudiets renæssance i tiden efter 2. verdenskrig såvel i den tyske forbundsrepublik og flere europæiske lande som i en række gamle og nye engelske og amerikanske universiteter, hvor man efter behov kunne bygge reprint-biblioteker op med de for middelalderstudiet nødvendige håndbogssamlinger.

Der er tale om en encyklopedi i 5 store bind på hver 1128 tospaltede sider. Tidsafgrænsningen er 300–1500. Værket skal ikke blive europæicentrisk, fremgår det af tegnelsen på medarbejdere, men synes dog begrænset til kristendommens, jødedommens og islams verden, med vægt på historie, teologi og filosofi og med et stærkt islæt af naturvidenskab, teknologi, litteratur, kunst og musik. Det er en ordentlig mundfuld; med tanke på tidsomfanget rejser det metodiske spørgsmål sig, hvordan man kan behandle gennemgående temaer over så stort et tidsrum. Et eksempel: Første hæftes største bidrag synes at være artiklen *Adel*, spalte 118–141. Første hovedbidrag om centraleuropæiske forhold får 9½ spalte, heraf godt 2 bibliografi; »Spätantike« ½ spalte, »Italien« 2½, »Byzanz« 2, »Altrussland« 4, »Westslawen« godt 1, »Litauen« 2, »Ungarn« 1, »Skandinavien« ½, og for den engelske adel henvises til en kommende artikel »Nobility«.

Traditionelt er, at lange tema-artikler afveksler med et stort antal almindelige korte opslagsartikler til enkelte personer, steder og begreber. Overalt er der i vidt omfang taget forkortelser i brug; det er også efterhånden et traditionelt træk i encyklopedier. Man nærmer sig telegramstil. Det ny leksikon vil blive et brugeligt værk!

Danske bidrag findes af O. Schiørring. Skandinavien må dog hyppigt affinde sig med at blive behandlet af ikke-skandinaviske forskere (eks. *Adel*, Skandinavien, af H. Ehrhardt, eller en lille detalje om Skandinavien af Edith Ennen under art. *Abteistadt*; spalte 64 hævdes, at »in Skandinavien, wo alte Abteien fehlen, gibt es keine Abteistädte« – men hvad med Næstved? Og Tommarp og Vä i Skåne?).

Tager man de nævnte præmisser for givne, og hvis man accepterer dem og deres virkninger, så må man hilse værket som værende af høj kvalitet inden for de givne rammer. Udvalgskriterierne for opslagsord og valget af medarbejdere synes i det hele at give grund til håb om, at *Lexikon des Mittelalters* skal blive for Middelhavsverdenen og det middelalderlige Europa, hvad KLNMs er blevet for Norden: en encyklopedi over en hel forskergenerations måde at anskue denne store epoke, og at sammenfatte tidligere generationers arbejdsresultater i de aspekter, man i dag betragter som de væsentligste.

Tore Nyberg

Georg Simon: Gotisk skrift – læsning af slægts- og lokalhistoriske kilder. Slægts- og lokalhistorikerens håndbøger nr. 2. København, Dansk historisk håndbogsforlag 1977. Kr. 66,10.

Udgiveren har villet gå nye veje ved udvalget af skriftstykker til optræning i læsning af nygotisk skrift. 27 af de 55 reproducerede aktstykker, som rækker fra 1907 til ca. 1550 i baglæns orden, hidrører fra en jysk gårds privatarkiv, hvorved adkomster i videste forstand får en overvægt. Resten fordeler sig med 25 og 3 stk. fra rigsarkivet og landsarkivet

for Sjælland. Oprindeligt skulle gengivelserne have samlet sig om een og samme lokalitet, men tekniske grunde forhindrede det, og spørgsmålet er, om man skal beklage det. Lige så vel kan man spørge, om man skal søge uden om de rutinerede skrivere ved valg af prøver til førstegangslæsere, jf. formuleringen i forordet. Da transskriptionerne på venstresiderne ikke altid udfylder siderne, har man indsat en lang række prøver fra skiftende tiders forskriftbøger til sammenligning under læsningen. Iøvrigt har der desværre indsnegget sig småfejl i transskriptionerne – de bør rettes i næste oplag.

Herluf Nielsen

Norsk Stadnamleksikon: Redigert av *Jørn Sandnes* og *Ola Stemschaug*. Oslo, Det norske samlaget, 1976.

De norske stednavneforskere gør meget for at popularisere deres forskning i disse år. I 1967 kom en samling af artikler om navne i Norges fjelde (Namn i fjellet, redigert av *Jørn Sandnes* og *Per Tylden*, Det norske samlaget) og i 1975 yderligere en række afhandlinger i bogform med et noget bredere emnevalg, f. eks. hvorledes er stednavne opstået?, navngivning af norsk natur, om oprindelsen til købstadnavne, skæmt og alvor i stednavne, norske navne på fremmed grund (Norske stedsnavn/stadnamn, redigert av *Botolv Hellelad*, *Grøndahl & Søn*). Allerede i 1973 forelå et optryk af en række klassiske norske stednavneafhandlinger, af forfattere som *Oluf Rygh*, *Magnus Olsen* og *Gustav Indrebø* (Norsk stadnamngranskning, ei artikkelsamling, redigert av *Ola Stemschaug*, Det norske samlaget), samt en indføring i norsk stednavneforskning (*Ola Stemschaug*, *Namn i Noreg*, Det norske samlaget).

Det sidste produkt på denne fortjenstfulde populærvidenskabelige linje er et stednavneleksikon, Norsk stadnamleksikon, redigeret af to af de mest aktive norske stednavneforskere, *Jørn Sandnes* og *Ola Stemschaug*, med god hjælp af en række norske fagfæller.

Det populærvidenskabelige sigte har bestemt både indholdet og formen, uden at det af den grund er gået ud over kvaliteten. Man har lagt vægt på at medtage de mest brugte navne (således næsten alle administrative navne) og de ikke umiddelbart gennemskuelige navne, og forklaringerne har fået en formulering, som det ikke kræver specielle faglige forudsætninger at forstå. Indledningen til leksikonnet indeholder nogle korte afsnit om stednavne i almindelighed og om forskellige navnegrupper (gårdnavne, elvenavne, ønavne, gadenavne o.s.v.).

Leksikonnet er righoldigt og læsligt, og derfor et meget nyttigt hjælpemiddel – ikke blot for stednavneforskere, men også for andre der er interesseret i norsk sprog, historie og topografi. Vigtigt er, at ikke blot navnenes sproglige elementer analyseres, men at også den reale baggrund for navngivningen såvidt muligt anføres. *Kongsberg* forklares ikke blot som sammensat med ordet *konge*, men det oplyses, at kongen er *Christian IV*, der i 1624 anlagde grubebyen. Udmærkede er de mange artikler om hyppige navnelementer (fisk, fjord, stad, set o.s.v.) i norske stednavne. Også henvisninger til yderligere litteratur om navne er givet i et som regel passende omfang.

Det eneste større ønskemål man kunne have var, at indledningen var blevet forøget med nogle afsnit af lidt mindre traditionelt tilsnit end dem der findes, f. eks. om navnealder eller om navnesociologisk orienterede emner som navnedød, navneskifte og navnedåb. Det havde både været aktuelt og i overensstemmelse med den holdning til stednavneforskningens mål og midler, som indtoges af forfatternes store landsmand *Oluf Rygh*, nordisk stednavneforsknings grundlægger.

Et dansk stednavneleksikon af lignende kvalitet og fylde findes desværre endnu ikke.

John Kousgård Sørensen